

אמר שמואל משמיה דלוי:

^{ב-י} עושה פס גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות כשעור משך מבוי, ומעמידו בתוך המבוי באמצעיתו לארכו של מבוי, והווי להו כשני מבואות, ונעשה הפתח האחד למבוי זה והפתח השני למבוי השני, ומתקן כל פתח בלחי או קורה. [רא' ציור 1]

אי נמי, מצי מתקן לה כתיקונו דרב יהודה.

דאמר רב יהודה: מבוי שהוא רחב המש עשרה אמה, מרחיק שתי אמות מראשו של אחד מכתלי המבוי, ועושה פס רחב שלש אמות, ומעמידו לרחבו של מבוי בראשו.

ונמצא כי חמש אמות מן הפתח חשובים כסתומים, כיון שהעומד שבהם מרובה על הפרוץ. ואייתר ליה פתח של עשר אמות ולא יותר. [רא' ציור 2]

והכי נמי, ברחב עשרים אמות, יעמיד משני צדי פתח המבוי פסין ברוחב שלש אמות, בריחוק שתי אמות מכל כותל. או יעשה בצידו האחד של פתח המבוי, פס רחב שש אמות בריחוק ארבע אמות, ונסתמו בכך עשר אמות מן הפתח בעומד מרובה על הפרוץ, ואייתר ליה פתח עשר אמות ולא יותר, ומכשירו בלחי או קורה. [תוספות וריטב"א] [רא' ציור 3]

והוינן בה: ואמאי הצרכנוהו [רש"י] לסתום את המבוי הרחב חמש עשרה אמה דוקא בפס אחד רחב שלש אמות?!

ומדוע לא יעשה שני פסים: פס אחד רחב

אמה ומחצה, ויעמידו סמוך לכותל, וירחיק שתי אמות, ויעשה פס שני רחב אמה ומחצה, ושני הפסים יחד הם עומד מרובה על הפרוץ, וסותמים את שתי אמות האויר שביניהם? [רא' ציור 4]

האם אכן שמע מינה, מדלא עבדינן הכי, כי עומד מרובה על הפרוץ בהצטרפות העומד משתי רוחות, לא הוי עומד.

דכיון שאין אפילו באחד מן העומדין יותר מן הפרוץ [שהפרוץ הוא שתי אמות, והעומד אמה ומחצה], מתבטל כל עומד ביחס לפרוץ, הרבה עליו [בתמיהה]. [רא' ציור 5]

ודחינן: לעולם אימא לך כי עומד מרובה על הפרוץ אפילו בהצטרפות משני רוחות הוי עומד.

ושאני הכא, שאינו יכול לחלק העומד לשני פסין, כיון שאותו פס אמה ומחצה העומד באמצע הפתח מוקף הוא משני צידיו בפרוץ המרובה עליו, שמצד אחד הוא פרוץ באויר שתי אמות, ומאידך גיסא הוא פרוץ באויר של עשר אמות. שאז אמרינן: דאתא אוירא דהאי גיסא, ואוירא דהאי גיסא ומבטל ליה לעומד אמה ומחצה שביניהם.

ואכתי מקשינן: למה לי דוקא פס אחד?!

ויעשה פס אמה ויעמידנו סמוך לאחד הכתלים, וירחיק אמה ויעשה פס שני רחב אמה, וירחיק אמה ויעשה פס שלישי רחב אמה, דהווי בין כולם עומד מרובה על הפרוץ? (49)

גיסא ומבטל ליה לעומד, דלא אמרינן כן אלא

49. וליכא למימר אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי

ומה שלא נאמר שעושה כן הוא משום שבולי האי לטרוח ולהעמיד כמה פסים חלוקים לא אטרחוהו רבנן.

ותו מקשינן: והרי כשמרחיק שתי אמות קעביד עוד פתח למבוי, ואם כן, ליחוש דילמא שביק פיתחא רבה [יעזוב הפתח הגדול] ועייל בפיתחא זוטא [ויכנס בפתח הקטן שבפירצה], ואז בטל ליה תיקון דלחי או קורה, כיון שהם צריכין להיות בפתח המבוי. והוא — אין שם "פתח מבוי" עליו. [לשון המשנה ברורה שסה ד]

ומשנינן: אמר רב אדא בר מתנה: אין לחוש שיעברו דרך הפירצה, כי חזקה, אין אדם מניח פתח גדול ונכנס בפתח קטן.

ומקשינן עלה: ומאי שנא מהא דרבי אמי ודרבי אסי, דאמרי לעיל [דף ה.]. מבוי שנפרץ מצדו [בכותל שבצד המבוי] כלפי ראשו של מבוי, ולא נשאר כלפי ראשו פס ארבעה טפחים, הרי אם היתה הפירצה רחבה שלשה טפחים אין הקורה מתרת את המבוי. משום דחיישינן דילמא שבקי פיתחא רבא ועיילא בפיתחא זוטא שמצד המבוי, ויתבטל מפתח המבוי שם פתח המבוי, ושוב לא יועיל לו היתר הלחי או הקורה.

ומאי שנא התם מהא דאמרת הכא, חזקה אין אדם מניח פתח גדול ונכנס בפתח קטן?!

ומשנינן: שאני התם, שנפרץ המבוי מן הצד, והבא ליכנס בפתחא זוטא קא ממעט

שמע מינה מדלא עבדינן הכי, כי עומד שהוא שוה כפרוץ — אסור! (50)

ודחינן: לעולם אימא לך עומד כפרוץ, מותר.

ושאני הכא [כיון שמצד אחד של העומד אצל הפתח איכא פרוץ מרובה מן העומד, שהרי הפתח רחב ממנו, ומצד אחד איכא פרוץ שוה לעומד, ולכן אמרינן] דאתי אוריא דהאי גיסא, ואוריא דהאי גיסא ומבטל ליה [ר"ן].

תו מקשינן לאידך גיסא:

אמאי אמרת שירחיק שתי אמות שלימות דהוה ליה פירצה גדולה?!

והא עדיף למיעבד הכי: וירחיק אמה מאחד הכתלים, ויעשה פס אמה ומחצה. וירחיק עוד אמה, ויעשה עוד פס אמה ומחצה?!

דהשתא, כיון שהעומד של אמה וחצי מרובה על הפרוץ של האמה מחד גיסא, לא מצטרף אותו אור, הפרוץ מועט, לאויר הפתח המרובה כדי לבטל את העומד שביניהן.

אלא אדרבה, מתבטל אור האמה על ידי אמה וחצי העומד המרובה ממנו מצד אחד. [רא' ציור בדף הקודם]

ומשנינן: אין הכי נמי דעדיף יותר לעשות כן.

ליה, ר"ן.

50. ומשום דהפרוץ חשוב יותר מן העומד, ולא הוה עומד. וכיון שכן, אמרינן על אותו עומד

כשהאור שמכל צד מרובה מן העומד, אבל הכא דמחד גיסא שוה הוא לעומד, ליכא למימר: אתי אוריא דהאי גיסא ואוריא דהאי גיסא ומבטל

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: עור כיסוי של בית הכסא של שרים, שהכסא עשוי ברזל, ומכוסה בעור. [ר"ש]

תו מפרשינן: וכמה יהא שיעור החלל הפרוץ, שיהא בטל אצל העור העומד שסביביו, להצטרף לשיעור טפח? (52)

כי אתא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר ששמע מרבי יוחנן [ריטב"א]: **אצבעיים** [אצבעות קטנות] של עור מכאן, ואצבעיים עור מכאן, ואצבעיים ריוח חלל באמצע — דהוו כהדדי, שש אצבעות קטנות, שהם טפח.

כי אתא רבין מארץ ישראל לבבל, אמר ששמע מרבי יוחנן [ריטב"א]: **אצבע** אגודל ומחצה עור מכאן, ואצבע אגודל ומחצה עור מכאן, ואצבע ריוח באמצע, דהוו כהדדי ארבע גודלים, שהם טפח. (53)

אמר ליה אבוי לרב דימי: מני פליגיתו [האם נחלקתם בדין] אתה ורבין?

אמר ליה רב דימי לאבוי: לא נחלקנו.

אלא הא דרבין מיירי באצבעות רברבתא [גדולות, והם האגודלים], שארבעה מהן הוי טפח!

בהילוכא, שאין צריך להקיף וליכנס בפתח המבוי.

אבל הכא, שנפרץ מראשו, לא קא ממעט אפשרות הכניסה דרך הפירצה בהילוכא. ומשום הכי לא חיישינן שיניח פתח גדול ויכנס בפתח קטן.

תנן התם [בתוספתא דכלים] ביחס לטומאת המת באהל:

אהל המת מטמא את הנמצאים תחתיו בטומאת מת גם אם לא נגעו במת.

השיעור הקטן ביותר של אהל המת הוא "טפח על טפח ברום טפח".

רוחב הטפח נמדד:

ארבע אצבעות כשמודד באגודל.

חמש אצבעות כשמודד באצבע.

שש אצבעות כשמודד באצבע קטנה.

עור העפלא [מבואר מיד לקמן], שיש בו חלל וחלל שלו, שהיה רוחב העור עם ביחד עם החלל טפח — מצטרפין בטפח, לשיעור טפח להיות אהל למת. (51)

ומפרשינן לברייתא: מאי עור העפלא?

52. אבל אינו מטמא אלא אם כן הטומאה והכלים תחת העור ולא תחת החלל, תוספות.

53. ודוקא בכי האי גוונא שיש "עומד" כשיעור מן הצדדין ומדין עומד מרובה על הפרוץ. אבל בלאו הכי אינו נעשה אוהל מדין לבוד, "דהלכתא גמירי לה גבי טומאה דלא אמרינן לבוד", תוספות, וראה ריטב"א.

שהוא אצל הפתח, אתי אורא דהאי גיסא ואורא דהאי גיסא ומבטל ליה, כיון שכל אחד מן האורין הסמוכין לו חשוב ממנו — ר"ן, ועיין רש"י היטב.

51. רש"י. אבל הר"ש בפרק כב משנה י דכלים, מפרש דלא מיירי לענין אוהל המת, אלא לענין טומאת מדרס, שכשייחד עור למושב, מטמא כשיש בו טפח על טפח.

והא דידי, באצבעות זוטרתא [באצבע קטנה] ששש מהן הוו טפח.

ולא פליגינן אנא ורבינן.

אמר ליה אביי לרב דימי: לאיי, כיצד ניתן לומר כדבריך שאינכם חולקים?! והא ודאי פליגינן!

כי לשיטתך מצטרפים העור והאזר לשיעור טפח על אף שאין כאן עומד שהוא לבדו מרובה על הפרוץ. ואילו לרבינן בעינן עומד שיהא הוא לבדו מרובה על הפרוץ.

ואם כן, בעומד מרובה על הפרוץ בהצטרפות העומד משתי רוחות של הפרוץ — פליגינן!

וכך היא מחלוקתכם:

לדידך — דאמרת משמיה דרבי יוחנן דסגי באצבעיים עומד ואצבעיים פרוץ, סבירא ליה לרבי יוחנן כי עומד מרובה על הפרוץ הוי עומד אף כשמצטרפים העומדים משתי רוחות.

אבל לרבינן, רק עומד מרוח אחת המרובה על הפרוץ, הוא דהוי עומד [לדעת רבי יוחנן]. אבל עומד שהוא מרובה רק בהצטרפות משתי רוחות — לא הוי עומד.

דאי סלקא דעתך לא פליגינן, ורבינן שנקט בדבריו אצבע ומחצה, משום דרבי יוחנן מיירי באצבעות גדולות הוא דנקט הכי.

אם כן: לרבינן, הרי הכי איבעי ליה לרבי יוחנן למימר:

אצבע ושליש מכאן, ואצבע ושליש מכאן, ואצבע ושליש ריוח באמצע. דהו כהדדי

ארבעה אצבעות גדולות, והעומד מרובה על הפרוץ. ולא היה צריך לנקוט דוגמא שהאזר שבאמצע הוא פחות מהעומד שבצד.

ועל כרחך, כיון דהכא אין העומד מרובה על הפרוץ אלא בהצטרפות משתי רוחות, לא הוי עומד!

אמר ליה רב דימי לאביי: ואלא מאי אמרת, דפליגינן בעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות, ולדידי — סבר רבי יוחנן — דמהני!

אם כן: לדידי, הכי איבעי לי למימר משמיה דרבי יוחנן:

אצבע אחת ושני שלישים מכאן, ואצבע אחת ושני שלישים מכאן, ואצבעיים ושני שלישים ריוח באמצע.

כיון דעומד משני רוחות נמי מהני, אף אם החלל שבינתיים גדול מן כל אחד מן העומדים לחוד נמי מצטרפי תרווייהו ומבטלי ליה.

ועל כרחך, טעמא לאו משום דמצטרפי תרי עומדים לבטל, אלא דסגי במה שכל עומד שוה לפרוץ, ואין הפרוץ רבה על אף אחד מן העומדין.

אלא, לדעתי לא פליגינן כלל. ומה ששמעתי אני מרבי יוחנן ומה ששמע רבינן מרבי יוחנן הכל ענין אחד הוא, ולא דקדק רבי יוחנן בין זה לזה [ריטב"א].

ואי איכא למימר דפליגינן, בפרוץ שאינו מרובה על אף אחד מן העומדין, אלא בעומד שבכל צד הוא — פליגינן.

דאנא סבירא לי: דאף זה הוי עומד!